

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Кучай Тетяни Петрівни на дисертацію Васильєвої Наталії Валеріївни
«Виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі
музично-академічної творчості» поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика
виховання**

Актуальність обраної теми. Інтеграція України в світовий освітній простір спонукає до постійного вдосконалення системи освіти, пошуку результативних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та реалізації інноваційних педагогічних систем, модернізації змісту освіти відповідно до світових тенденцій.

Україна сповнена талановитою, обдарованою молоддю, яка власними силами намагається розкрити свій потенціал. Завдання педагогів полягає в тому, щоб допомогти їй реалізувати таланти. Досвід і успіхи найбільш розвинених країн світу у галузі науки, виробництва, розвитку нових технологій, культури й освіти свідчать про необхідність радикальної перебудови навчально-виховної системи з метою створення умов для обдарованої молоді вільно проявляти індивідуальність, розвиватися відповідно нахилам. В Україні цей процес відбувається стихійно, спираючись на регіональні можливості та власну ініціативу окремих учителів, учених чи митців.

Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчує, що порушена дослідницею проблема виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості не знайшла комплексного відображення в попередніх роботах науковців. Сучасними вітчизняними й зарубіжними вченими недостатньо повно визначено зміст, підходи, принципи та педагогічні умови виховання музично обдарованих студентів різних напрямів підготовки. Усе вище зазначене дає підстави вважати дисертаційне дослідження Васильєвої Наталії Валеріївни «Виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості» своєчасним, актуальним і необхідним для розвитку теорії і методики виховання.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка як складник теми «Дослідження змістового компонента формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя» (№ ДР 0197U000065). Тема дисертації затверджена Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол №9 від 28 лютого 2013 року). Уточнену редакцію теми дисертаційного дослідження затверджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №3 від 26 березня 2013 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертантом і в цілому не викликає сумніву.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, 3-ма розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел до розділів, додатками.

Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки.

Васильєва Наталія Валеріївна на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, методи дослідження.

Не викликає сумніву чітка структура дисертації, усі частини якої спрямовані на досягнення поставленої мети. План роботи логічний і послідовний, простежує проблему виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження і його висновків обумовлені теоретико-методологічними позиціями, застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку.

Відповідно до мети дисертаційної роботи визначено її завдання, для реалізації яких автором проаналізовано значний масив наукової, навчально-методичної літератури. Список використаних джерел налічує 246 найменувань (із яких 7 – іноземними мовами). Принагідно відзначимо вміння автора узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал. Вражає фактологічна насиченість змісту дисертації, побудованій на потужній джерельній базі.

Об'єкт і предмет дослідження адекватні меті та завданням роботи.

Дисертацію презентує високий рівень наукової новизни, де автором *вперше* обґрунтовано педагогічні умови виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості (забезпечення теоретико-методичної підготовки викладачів до виховання обдарованих студентів; урізноманітнення форм і методів виявлення й розвитку музичних здібностей і виховання професійно значущих якостей майбутнього вчителя; створення сприятливого освітнього середовища для залучення обдарованих студентів до музично-академічної творчості); розкрито зміст музично-академічної творчості як спеціально організованої цілеспрямованої діяльності людини в галузі музичного мистецтва, що пов'язана з навчально-виховним процесом, спрямована на розвиток музичних здібностей і формування особистісних якостей обдарованих студентів педагогічних університетів; визначено принципи виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості: загальнопедагогічні (природовідповідності, варіативності й новизни, гуманізації, індивідуалізації та диференціації,

послідовності й систематичності) та специфічні (креативності, мотивації творчої діяльності, урахування особливостей різних видів музичної діяльності, спрямованості музично-академічної творчості педагогом, оптимальності створення педагогічних умов); виявлено критерії вихованості обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості (ладове відчуття, музично-слухові уявлення, музично-ритмічне відчуття, мотиваційно-творча активність, прагнення до самовиховання, самоуправління); *уточнено* поняття «музична обдарованість», «обдарований студент»; *удосконалено* зміст, форми й методи виявлення й розвитку музичних здібностей і виховання професійно значущих якостей майбутнього вчителя; *набули подальшого розвитку* наукові положення щодо особливостей виховної роботи з музично обдарованими студентами педагогічних закладів вищої освіти (далі – ЗВО).

Практична значущість результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні методики діагностування вихованості обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості; підготовці програми методичного семінару для викладачів «Виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості» та навчальної програми спецкурсу «Музично обдарована особистість і шляхи її самореалізації та самовиховання» для студентів; укладанні методичних рекомендацій для науково-педагогічних працівників щодо особливостей виховання обдарованих студентів педагогічних університетів (різних напрямів підготовки) у процесі музично-академічної творчості. Матеріали дослідження можуть використовуватися в системі вищої педагогічної освіти в змісті навчальних дисциплін «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи», «Методика викладання музичного мистецтва», «Основи педагогічної майстерності»; для укладання навчально-методичної літератури; під час організації виховних заходів, індивідуальних і групових занять мистецького спрямування; у процесі науково-дослідної роботи студентів.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Вірогідність одержаних автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком адекватні суті та конкретним завданням дослідження, досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі. Одержані дисертантом результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських і загальноуніверситетських наукових конференціях.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації, а публікації автора з достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації, праці цілком відповідають встановленим вимогам.

Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, і свідчать про професійну зрілість автора.

Здійснено аналіз педагогічної та методичної літератури з проблеми виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості та схарактеризовано стан її розробленості.

Цінним є те, що Васильєвою Наталією Валеріївною сформульовано й охарактеризовано науково-педагогічні підходи та принципи виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості. З'ясовано, що основним підходом до виховання обдарованих студентів педагогічних ЗВО у процесі музично-академічної творчості є системний підхід, який реалізується в особистісному, діяльнісному й компетентнісному підходах.

Зважаючи на досвід сучасних учених, а також власні наукові погляди, визначено основні принципи виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості: 1) загальнопедагогічні – природовідповідності; варіативності й новизни; гуманізації; індивідуалізації та диференціації; послідовності й систематичності; 2) специфічні – креативності; мотивації творчої діяльності; урахування особливостей різних видів музичної діяльності; спрямованості музично-академічної творчості педагогом; оптимальності створення педагогічних умов. З'ясовано критерії та показники вихованості обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості: ладове відчуття (сприймання та відтворення мелодії; чутливість до точності інтонації; відчуття стійкості/нестійкості); музично-слухові уявлення (здатність відтворювати мелодію внутрішнім слухом і уявляти засоби музичної виразності; музична пам'ять); музично-ритмічне відчуття (відчуття художньо-емоційної виразності музичного ритму, метру, темпу та їх точне відтворення); мотиваційно-творча активність (допитливість, зацікавленість, захопленість музичною творчістю; радість відкриття, прагнення до високих творчих досягнень у галузі музичного мистецтва й активної творчої діяльності; потреба в самовираженні та самореалізації); прагнення до самовиховання (пізнавальний інтерес до музики та потреба в саморозвитку й самовдосконаленні через музику, самостійне опанування нового матеріалу й виду музичної діяльності); самоуправління (уміння володіти власними бажаннями, емоціями, психічними станами; здатність до регулювання й оцінювання власної діяльності в галузі музичного мистецтва). Відповідно до кожного критерію визначено та

експериментально перевірено п'ять рівнів: 1 рівень (дуже низький), 2 рівень (низький), 3 рівень (середній), 4 рівень (високий), 5 рівень (дуже високий).

Сформульовано, теоретично обґрунтовано й експериментально досліджено педагогічні умови виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості, до яких належать: забезпечення теоретико-методичної підготовки викладачів до виховання обдарованих студентів; урізноманітнення форм і методів виявлення й розвитку музичних здібностей і виховання професійно значущих якостей майбутнього вчителя; створення сприятливого освітнього середовища для залучення обдарованих студентів до музично-академічної творчості.

Результати контрольного етапу експерименту засвідчили позитивну динаміку рівнів вихованості в процесі музично-академічної творчості студентів музичного напрямку підготовки ЕГ за всіма критеріями: збільшилася кількість студентів із 4 (високим) (+24,24%) і 5 (дуже високим) рівнями (+10,61%) та зменшилася кількість представників 2 (низького) (-12,12%) і 3 (середнього) рівнів (-22,73%), тоді як у КГ відповідно: -9,37%, -4,69%, +6,25%, +7,81%. Кількість студентів 1 (дуже низького) рівня залишилася без змін. Таким чином, більшість респондентів музичного напрямку підготовки ЕГ має 4 (високий) рівень вихованості в процесі музично-академічної творчості, а респонденти КГ – 3 (середній) рівень (показник погіршився).

Результати контрольного етапу експерименту зі студентами немусичного напрямку підготовки ЕГ також показали позитивну динаміку рівнів вихованості в процесі музично-академічної творчості за всіма критеріями: збільшилася кількість студентів із 3 (середнім) (+14,5%), 4 (високим) (+6,52%) і 5 (дуже високим) рівнями (+5,07%) та зменшилася кількість представників 1 (дуже низького) (-12,32%) і 2 (низького) рівнів (-13,77%), тоді як у КГ відповідно: -1,46%, -7,36%, -2,21%, +2,94%, +8,09%. Таким чином, переважна більшість респондентів немусичного напрямку підготовки ЕГ та КГ показала 3 (середній) рівень вихованості в процесі музично-академічної творчості. Однак між результатами ЕГ і КГ є суттєва різниця за кількісними показниками.

Методами математичної статистики (критерій Пірсона) було з'ясовано, що одержані числові показники не є випадковими: вони стали результатом ефективного впровадження педагогічних умов виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості у навчально-виховний процес педагогічних ЗВО.

Виклад матеріалу в науковій роботі логічний і послідовний, має науковий характер та прикладне значення. Для тексту дисертації характерними є змістова завершеність, цілісність і зв'язність, вмiле апелювання фактами. Таким чином, можна з впевненістю сказати, що автор дослідження має нестандартне мислення і вмiє самостійно працювати, аналізувати та узагальнювати накопичений матеріал, робити самостійні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Високо оцінюючи дисертацію, вважаємо за доцільне висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування роботи й вимагають окремих уточнень і пояснення.

- У розділі 1. визначено основні поняття, які розкривають сутність питання виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості. Такими поняттями є: «здібності», «обдарованість», «музична обдарованість», «обдарований студент», «творчість», «музична творчість», «музично-академічна творчість» і «виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості». Надто велике значення приділено з'ясуванню сутності цих понять.

- У 2 розділі автор подає в таблицях результати дослідження за «Анкетною №1 для викладачів та експертів, які працюють із музично обдарованою молоддю» та результати дослідження рівнів вихованості обдарованих студентів педагогічних ЗВО у процесі музично-академічної творчості за «Анкетною для студентів №2». Даний матеріал варто було б представити в додатках.

- Вважаємо, що зміст роботи значно поліпшився б, за умови більш детального висвітлення європейського досвіду виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості. Варто було б передбачити такий напрям дослідження серед перспектив наукових пошуків автора.

- Автором у роботі зібрано та представлено дуже цінний матеріал. Тому варто було б надрукувати посібник.

- Бажано було б розробити і подати в додатках словник основних термінів дослідження.

- У додатках бажано було б представити більше навчально-методичних матеріалів, які були підготовлені здобувачем та використані у процесі експерименту.

- Текст дисертації дещо переобтяжений інформацією. У ньому спостерігаються смислові повтори. Місцями стиль викладу є дещо реферативним і не містить достатньо узагальнень.

Водночас вважаємо, що вказані зауваження та побажання мають дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дослідження Васильєвої Наталії Валеріївни.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів»

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Васильєвої Наталії Валеріївни «Виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Васильєва Наталія Валеріївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент, професор
кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Т. П. Кучай

Підпис Т.П. Кучай завіряю.

Ректор Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II,
доктор філософії

І. І. Орос